

ЭТНОТУРИЗМ ТУШУНЧАСИ, ЎЗБЕКИСТОНДА ЭТНОТУРИЗМ ШАРТ- ШАРОИТЛАРИ ВА МУАММОЛАР

Убайдуллаева Барно Машрабжоновна

ЎзМУ Тарих факультети “Антропология ва этнология”

кафедраси доценти, т.ф.д.

Аннотация: *Мазкур мақолада этнографик ва этник туризм тушунчаларининг мазмуни, дунё мамлакатларида этнотуризмнинг аҳамияти, афзаллиги бўйича маълумотлар берилди. Шунингдек, Ўзбекистонда этнотуризмни ривожлантириш амалиёти, шарт-шароитлари, бу борадаги муаммолар таҳлил қилинади.*

Калит сўзлар: *туризм, этнотуризм, этнографик, турист, маданий, мерос, этник, маданият, мамлакат, муаммо, миллий, Ўзбекистон.*

Сўнгги йилларда туризм бутун дунё бўйлаб кенг ёйилиб, жадал ўсиб борар экан, унинг истикболли йўналишларидан бири бўлган, этнографик туризм ҳам фаол ривожланмоқда. Мутахассисларнинг прогнозларига кўра, XXI асрнинг иккинчи чорагида ҳам этник-маданий ўзига хослик билан танишиш кўпчиликка саёҳат учун кучли рағбат беради ва этнотуризм халқаро туризмнинг барқарор турларидан бирига айланади. Бу бежиз эмас, туризмнинг ушбу тури ўзининг ўзига хослиги ва ноёблиги туфайли келажакда катта эҳтиёжни келтириб чиқаради, чунки ҳозирги даврда этник хилма-хиллик шиддат билан камайиб бормоқда.

XX асрнинг охири йилларда олимлар этнографик ва этник туризм атамаларни тез-тез қўллаш бошладилар. Аммо шунга қарамай, умумий, барча учун бирдек қабул қилинган таъриф мавжуд эмас. Бу борада якуний хулосанинг йўқлиги, туризмнинг ушбу турларини таснифлашда кўплаб фикрлар ва ёндашувлар борлиги билан боғлиқ. Масалан, Е.Н.Трофимовнинг фикрича, этнографик туризм бу – турли халқларнинг анъанавий маданияти ва ҳаётининг хусусиятларини сақлаб қолган аҳоли масканларига ташриф буюриш, шу жумладан халқ турмуш тарзига оид музейлари билан танишишга асосланган маданий-маърифий туризм йўналишидир [Трофимов, 2014. С.48].

А.В.Бабкиннинг қайд этишича этнографик туризм қуйидаги учта шаклда намоён бўлади:

1. Аниқ этник гуруҳларнинг анъанавий маданияти хусусиятларини сақлаб қолган (доимий ва вақтинчалик) этник аҳоли пунктларига ташриф буюриш.
2. Халқ аънавий турмуш тарзи намоёниш этилган музейларига ташриф буюриш.
3. Ижтимоий-маданий мероснинг номоддий шакллари, яъни анъаналар, байрамлар ва халқ сайиллари, урф-одатлари ва маросимлари билан таништириш [Бабкин, 2008].

Ч.Б. Сундуев эса, этнографик туризмни “маданий-маърифий туризмнинг йўналишларидан бири, туристни маҳаллий аҳоли муҳитига сингдириш, маҳаллий миллий маданият билан танишиши, деб ҳисоблайди [Сундуев, Хышектужева, 2009.].

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, баъзи муаллифлар, масалан, В.Н. Пресняков ва М.А. Жулин ўз тадқиқотларида этнографик туризмни этник туризм билан синоним сифатида белгилайди [Пресняков, 2010. С.157].

М. Ю. Балаганскаянинг фикрича: “Этнографик туризм – анъанавий маданият жойларига, этнографик қишлоқларга ташриф буюриш, шунингдек, этник маданият ва хунармандчилик билан танишиш билан боғлиқ маданий-маърифий туризм турларидан бири”[Балаганская].

Аксарият тадқиқотчилар этнографик туризмни ҳам этник туризмни ҳам этник гуруҳлар ёки маълум этноснинг маданий меросига қизиқишдан келиб чиққан туристик саёҳат сифатида белгилайдилар.

Мазкур мақолада этнографик ва этник туризмни битта тушунча, яъни этнотуризм сифатида қўлланилган. Бизнинг фикримизча, этнотуризм (этнографик ёки этник туризм ҳам) дунёнинг турли ҳудудларидаги халқлар, этник гуруҳлар, қисқаси, тиллари ва маданиятининг хилма-хиллиги билан ажралиб турадиган маҳаллий жамоалар билан танишиш мақсадида ташкил этиладиган туризмдир. Одатда сайёҳлар маданий қадриятлари ўз халқиникидан сезиларли даражада фарқ қиладиган халқларни, мазкур халқларнинг турмуш тарзи, анъаналари ёки ошхонаси орқали ўрганишга қизиқади.

Демак, этнотуризм туфайли сайёҳ анъанавий турар-жой ва хўжалик иншоотларига эга маҳалла ва қишлоқларни зиёрат қилиш; маҳаллий халқ ва уларнинг миллий либослари билан танишиш; маҳаллий халқларнинг маиший ва хунармандчилик ишларида қатнашиш; анъанавий ошхона таомларидан баҳраманд бўлиш каби ноёб имкониятларга эга бўлади. Бошқа маданиятларнинг этник хусусиятларини билиш, ўзига хослиги билан ноёб бўлган турли этник гуруҳлар аҳолиси маданиятига оид яхлит тассавурга келишга ёрдам беради. Шу билан бирга этнотуризм халқлараро яқинроқ алоқаларнинг шаклланишига ва бу халқлар вакиллариининг ўзаро маданият алмашинувига ёрдам беради.

Этнографик ёки этник туризм билан чамбарчас боғлиқ бўлган яна бир тушунча, яъни "этномаданий туризм" тушунчаси бўлиб, этник мазмунга йўналтирилган саёҳатнинг барча турларини бирлаштириш мақсадида қўлланилган.

А.Г. Бутузовнинг сўзларига кўра, этномаданий туризм – бу этник-маданий соҳанинг хилма-хиллигини тушуниш истаги билан белгиланадиган турли туристик фаолият турларининг комбинациясидир. Яъни маълум бир этномаданий муҳит, жумладан, муайян халқнинг маданияти, анъаналари, турмуши ва меъморчилиги каби ўзига хос хусусиятлари ҳақида билим олишга қаратилган саёҳатлар йиғиндисида. Шунингдек, этномаданий мотивация билан қилинган саёҳатни фақат этнографик ёки этник туризм билан боғлаб қўймаслик керак. Олим этномаданий туризмнинг кичик кўринишлари сифатида: этнографик, этник, носталгик, экологик-этнографик, этно-

маърифий ва антропологик ёки турмуш тарзи туризми кабиларни белгилаган [Бутузов, 2017. С.3].

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, замонавий туристларда очик осмон остидаги этнографик музейларга ёки маълум этноста хос бўлган меъморий бинолар ва уй-рўзгор буюмларини намоиш этувчи анъанавий қишлоқларга қизиқиш ортиб бормокда. Шу билан бирга, турист маълум бир тарихий даврга тегишли бўлган объектни шахсан кўриши, унинг мақсадини билиши ва шу орқали ўз ўтмиш маданияти ёки бошқа этник гуруҳларнинг маданияти билан алоқада бўлиши мумкин. Айтилик, қишлоқ уйларида миллий либослар кийиб, халқ ҳунармандчилиги билан шуғулланувчи аҳоли билан танишиши мумкин.

Юқоридаги фикрлардан маълум бўладики, этнотуризмда туристларни этнографик объектлар ўзига жалб этади. Маълум бир ҳудудда этнографик мерос объектлари қанча кўп бўлса, унинг туризм учун жозибадорлик даражаси шунчалик юқори бўлади.

Этнографик объект эса анъанавий маданиятнинг этник ўзига хослигини ўзида намоён акс эттирадиган маданий-тарихий объект ёки ҳодисадир. Уларни бир этник гуруҳ маданиятини бошқасидан ажратиб турувчи белгилар тизими сифатида тавсифлаш мумкин.

В.Ю.Воскресенский этнографик объектларга қуйидагиларни киритади:

- этноснинг анъанавий услубида қурилган ва унинг маданий ҳаётининг ўзига хос даври билан боғлиқ бинолари бўлган этнографик қишлоқлар ва бошқа масканлар;
- этник-маданий ўзига хослик намоён бўлган қишлоқ аҳоли пунктлари, шаҳар массивлари ва алоҳида бинолар;
- анъанавий интерер, безаклари ва анъанавий уй-рўзгор буюмлари тўпламига эга анъанавий уй-жойлар;
- архитектура ва безакдаги анъанавий услублар мажмуаси билан ажралиб турадиган, муайян этник гуруҳ вакилларининг диний мансублигини акс эттирувчи диний бинолар;
- этник хусусиятга эга археологик обидалар (маданий ёдгорликлар);
- анъанавий хўжалик турига мос келадиган халқ ҳунармандчилиги ва кундалик турмуш объектлари;
- фольклор жамоалари иштирокида ва миллий либослардан фойдаланган ҳолда халқ сайиллари ва тантаналари ўтказиладиган жойлар;
- музейлар (этнографик, тарихий-маданий, музей-қўриқхоналар, ўлкашунослик) ва кўргазмалар;
- халқ ҳунармандчилиги ва анъанавий фаолият турларини намоён этувчи жойлар

[Воскресенский, 2007. С. 68.]

Бугунги кунда этнографик объектларнинг этник-маданий ўзига хослигини сақлаб қолишлари муҳим масала. Юқорида кўриб чиққанамиздек, этнотуризм нафақат этнографик объектларни, балки номоддий маданият элементларини, масалан, миллий байрамлар ва фольклор байрамларини, урф-одат ва анъаналарни, махсус маросимлар ва ҳунармандчиликни ўз ичига олади.

Этнотуризмнинг афзаллиги шубҳасиз этнографик қишлоқларни оммалаштириш имкониятидир. Ҳозирги пайтда Шимолий Европа, Волга бўйи, Фарбий ва Шарқий Сибир минтақаларида алоҳида этнографик қишлоқлар ва уларнинг мажмуалари ташкил этилган ва улар ривожланиб бормоқда. Айниқса, Россиянинг Перм, Иркутск ва Саратов яқинларида жойлашган этнографик қишлоқлар машҳурдир.

Этнотуризмнинг яна бир афзаллиги этник маданий меросни сақлашга ҳисса қўшиши ва ҳудудларнинг иқтисодий ривожланишининг омилига айланиши мумкин.

Этнотуризм туфайли инсон анъанавий уй-жой ва хўжалик биноларини, маҳаллий аҳолини миллий либосларда кўриш, шунингдек, анъанавий байрамларда қатнашиш, миллий таомлардан татиб кўриш ва анъанавий уй-рўзғор буюмларини эсдалик совғалари сифатида сотиб олиш имкониятига эга бўлади. Саёҳатдан қайтган туристлар ўз қариндошлари ва дўстларига сотиб олинган маҳсулотларни кўрсатадилар ва ташриф буюрган минтақадаги этник гуруҳларнинг маданий хусусиятлари ҳақидаги ўз таассуротлари билан ўртоқлашадилар. Буларнинг барчаси, умуман олганда, турли этник гуруҳлар вакиллари ўртасида бағрикенглик муносабатларини мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Дунё мамлакатларида этнотуризмни ривожлантириш бўйича лойиҳаларнинг асосий вазифаси, унинг ривожланиш жараёнини ногўғри, лаҳзали тенденциялардан ҳимоя қилишга, унга барқарорликни таъминлашга – биринчи навбатда, маҳаллий аҳолини туризм бизнесига фаол жалб этишга қаратилган. Аҳоли пунктларида туризмнинг этнографик йўналишини ишлаб чиқишда эҳтиёт бўлиш ва туристлар қабул қилинадиган қишлоқларда ўрнатилган анъанавий турмуш тарзини бузмасликка ҳаракат қилиш керак. “Меҳмонхонадагидек” қулайлик, яъни замонавий ресторан типига хизмат кўрсатишга интилиш, кафе, бар ва ресторанларнинг очилиши қишлоқдаги маънавий муҳитга ҳам салбий таъсир кўрсатиши, шунингдек, ўзаро уйғунликка интилаётган хорижлик сайёҳларни қайтариши мумкин. Фақатгина маҳаллий сайёҳларга эътибор қаратиб, улардан қисқа муддатли фойда кўришни ўйлаш эмас, балки турли этник гуруҳларни жалб қиладиган, узоқ муддатли ва барқарор модел яратиш устида ишлаш муҳим [Этнографический музей под открытым небом].

Этнотуризмни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ва туб аҳолининг яшаш жойларига аниқ йўналишларни ташкил этишда тайёргарлик босқичи муҳим аҳамиятга эга. Лойиҳа ҳудудларида туризмни ривожлантириш бўйича барча мавжуд материаллар, ҳужжатлар, дастурлар ва режаларни тўплаш; ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ҳолатини ҳисобга олиш; барқарор этнотуризмни ривожлантириш учун инвестиция имкониятларини баҳолаш ва маълумотлар базаси кўринишида инвестиция таклифлари пакетини яратиш; этнотуризм хизматларига бўлган талабни ўрганиш; этнотуризмни ривожлантиришдан манфаатдор турли ташкилотларнинг ҳамкорлик тармоғини яратиш зарур бўлади. Бундан ташқари, этник жамоалар томонидан барқарор этнотуризмни ривожлантириш имкониятларини баҳолаш, шунингдек, маҳаллий аҳолининг ўз ҳудудларида этник туризмнинг потенциал ресурсларидан фойдаланишга тайёрлиги ва қобилятини аниқлаш ва уни ривожлантириш устида

ишлаш лозимдир. Табиийки, тегишли мутахассисларсиз лойиҳани амалга ошириш мумкин эмас, бу эса маҳаллий аҳоли орасидан этнотуризм соҳасида малакали мутахассислар тайёрлашни тақозо этади.

Мамлакатимиз учун янги йўналиш бўлишига қарамай, этнографик туризм кундан-кун кенг ёйилиб бормоқда. Айниқса бу борада Ўзбекистон Президентининг 2018 йил 3 февралдаги «Ўзбекистон Республикаси туризм салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш буйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5326-сон фармони, 2018 йил 15 мартдаги «Ички туризмни жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ - 3514-сон қарори, 2019 йил 5 январдаги ПФ-5611-сон «Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 15 мартдаги «Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини янада қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 137-сон қарори каби норматив ҳужжатлар [<https://lex.uz/docs>] туризм соҳаси, шу жумладан этнотуризм соҳасини таркиб топиши ва ривожланишига муҳим ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Таъкидлаб ўтилганидек, этнотуризм сайёҳларнинг халқларнинг ҳақиқий ҳаётига, халқ анъаналари, маросимлари, ижоди ва маданияти билан яқиндан танишишга бўлган қизиқишига асосланади. Бугунги кунда Ўзбекистоннинг этнографик саёҳат доирасидаги сайёҳлик кампаниялари стандарт классик маршрутдан кўп жиҳатдан фарқ қилувчи дастурни таклиф этмоқда. Бундай дастурлардан кўзланган мақсад – шаҳар шовқинидан узоқлашиш, тинчлик ва осойишталикни ҳис қилиш, тотувлик ва хотиржамликни ҳис қилиш, миллий муҳитга шўнғиш, оила ва қишлоқ ҳаётида иштирок этиш орқали маҳаллий халқнинг маданияти ва турмуш тарзи билан бевосита алоқада бўлишдир.

Анъанавий қишлоқ типига хос меҳмон уйлари яратиш бизга Ғарб дунёсидан кириб келди. Айни пайтда бу шарқ анъаналарига ҳам мос бўлиб, қишлоқ одамлар ҳар доим меҳмонларни кутиб олишдан хурсанд бўлишади. Масалан, Нурота қўриқхонаси яқинидаги Ухум, Ҳаят, Жиззах вилоятининг Фориш туманидаги Мажерум, Навоий вилояти Нурота туманидаги Сентоб қишлоқларида ана шундай типдаги меҳмон уйлари ташкил этилган. Улар тоғли ҳудудда жойлашган бўлиб, автомашинада бориш мумкин. Бундай меҳмон уйлари дарахтзорлар билан ўралган, булоқлар оқиб турувчи, табиат манзаралари гўзал жойларда барпо этилган.

Барча уй-жойлар миллий, қишлоқ хўжалиги техникаси асосида қурилиб, жиҳозланиб, ётоқхона, овқатланиш хонаси, душ, булоқ суви ва бошқа маиший жиҳозлар билан таъминланган. Меҳмонхона эгалари меҳмонларга турли хил миллий таомларни таклиф қилишади. Туристлар меҳмондўст мезбонлар билан бирга уй-рўзғор юмушларини бажаришлари, масалан, тандирда нон пишириш, ўчоқда овқат пишириш, гилам тўқиш, кашта тикиш ёки мева ва сабзавотларни йиғишда ёрдам беришлари мумкин. Шунингдек, туристлар қишлоқ атрофида пиёда ёки отда сайр қилиши, тоғ дарёсида балиқ овлаши, халқ оғзаки ижоди оқшомида иштирок этишлари

мумкин. Саёҳатдан эсдалик сифатида анъанавий сувенирлар: гиламлар (алача), туморлар, сумкалар ва хуржунларини сотиб олишлари мумкин [Этнографический музей под открытым небом].

Бундан ташқари, барча турдаги ўйинлар, мусобақалар ва санъат усталарининг чиқишлари ўтказиладиган халқ сайиллари: жанг санъатининг қадимий тури кураш, бахшилар мусобақаси, “Кўпкари” чавандозлар мусобақаси, ўйин-кулгилар, анъанавий ўзбек масхарабозлари ва қизикчилари, миллий таомлар танлови (сумалак, қатлама, буджак, филминди) да иштирок этиш мумкин.

Ҳозирги босқичда ички этнотуризмда турли профилдаги музейларнинг илмий ва ташкилий салоҳиятидан фаол фойдаланиш тенденцияси кузатилмоқда.

Этнотуризм ихлосмандлари учун турар жой дастури минтақавий миқёсдаги музейларга ташриф буюришни ҳам ўз ичига олади.

Этнотуризмни бой меъморий мероси билан бутун дунёга машҳур бўлган шаҳарларда ҳам ташкил этиш мумкин. Сўнгги йилларда қадимий шаҳарни кўришга хавасманд туристларга тақдим этилаётган дастурларда маҳаллий халқ хунармандчилиги ва амалий санъати билан таништиришга катта эътибор қаратилмоқда.

Ўзбекистон бу борада катта салоҳият ва тажрибага эга. Самарқанд, Бухоро, Хива каби қадимий шаҳарларимиз бутун дунё сайёҳларини ўзига тортиб келган. Хусусан, Самарқандлик хунармандларнинг маҳсулотлари азалдан дунёга машҳур. Буюк Ипак йўли тармоқлари бўйлаб бу ердан турли мамлакатларга беқиёс гўзал газламалар – кип-қизил бахмал, парча, шойи, гиламлар, металл ва чарм буюмлар, заргарлик буюмлари, машҳур Самарқанд қоғози ва бошқа кўплаб товарлар етказилган. Энди эса тўғридан-тўғри кўчада, хунармандчилик устахоналари ва савдо майдончалари бўйлаб халқ хунармандларининг гўзал асарларини яратаётганини кўриш мумкин.

Хиванинг тор кўчаларида, шинам устахоналарда ўйилган дарвоза ортида халқ хунармандлари кўз ўнгингизда қумфоннинг мис қирраларига нафис нақш зарб ёки нозик ёғоч устунларга нақш ўйиб безак беришини кузатасиз.

Сўнгги йилларда қуйидаги манзиллар бўйича ташкил этилган этнографик йўналишлар орасида Фарғона водийсидаги Риштон, Қувадаги этнотуристтик манзиллар; Нурота тоғи бўйлаб Хаёт, Ухум, Меджерум қишлоқларидаги манзиллар; Бойсун тоғи этагиларида жойлашган Работ, Дарбанд, Педанг, Коферун қишлоқлари машҳур саналади. Бу саёҳат йўналишлари бўйича ўзбек қишлоқларини кўриш, анъанавий кўринишдаги меҳмонхона ва ўтовларда бўлиш, қишлоқдаги хўжалик юмушлари (тандирда нон ёпиш, гилам тўқиш, кашта тикиш, кулолчилик ишлари, пахта, полиз маҳсулотлари, меваларни териш ва ҳақ) да иштирок этиш, анъанавий урф-одатлар ва маросимлар билан танишиш, «Наврўз» байрами, «Шарқ тароналари», «Бойсун Баҳори», «Қадимий Хоразм маданияти» каби фестивалларда иштирок этиш, қишлоқ анлиниб пиёда ёки отда юриш, шарқона бозорларни кўриш каби имкониятлар яратилган.

Фарғона водийсининг Марғилон шаҳрида ипак ишлаб чиқариш цехларига ташриф буюрган туристлар халқ шойи тўқиш анъаналарини авайлаб сақлаган машхур усталар – абрбандларнинг ипакдан яратган бетакрор ижодига қойил қолишлари, ипак матолар тўқишнинг ноёб турларини тайёрлаш жараёнини кузатишлари мумкин бўлади.

Фарғонадан эллик километр узоқликда жойлашган Риштон шаҳри аҳолиси қадимдан сопол буюмлари билан машхур. Саккиз юз йилдирки, усталар тоғ ўсимликларининг табиий минерал бўёқлари ва маҳаллий қизил лойдан кулолчилик маҳсулотлари яратиш сирларини авлоддан-авлодга ўтказиб келмоқда [Этнотуризм в Узбекистане].

Ҳозирги пайтда этнотуризмга мослашган қишлоқ ва маҳаллаларни барпо этиш кўлами кенгайиб, бу соҳадаги дастурлар сони ҳам кўпайиб бормоқда. Хусусан Бухоро вилоятида этнотуризмга мослашган “Жонгелди” овули (Пешкў тумани), “Ипак ва зираворлар” тадбири, Ғиждувон кулолчилик мактаби ҳамда Вобкент туманидаги “Ширин” этнотуризм қишлоғи, Чиноз туманидаги “Эшонабод” этнотуризм қишлоғи шулар жумласидандир.

Наманган вилоятига борган туристларни Тўрақўрғондаги Ибрат мемориал мажмуаси ва Ахсикент археологик ёдгорлигини кўриш билан бир вақтда Чуст пичоқлари ва дўппиларининг тайёрланиш жараёни, Чортоқдаги минерал сув ишлаб чиқарадиган корхона билан танишиш имкониятга эга бўладилар [Этнотуризм нима бу?].

Бугунги кунда Қорақалпоғистон Республикасининг шаҳар ва туманлари алоҳида туристик йўналишлар бўлиб, улар қаторига Нукус шаҳри, Чимбой, Элликқалъа, Тўрткўл ҳамда Мўйноқ тумани киради.

Маълумки, Мўйноқ тумани алоҳида туристик йўналиш сифатида бир қатор диққатга сазовор жойлари, ўзига хос жиҳатлари билан ажралиб туради. Жумладан, экотуризм йўналишига оид Орол денгизи, Устюрт платоси, Судочье кўли каби табиий объектларга ташриф буюрган туристлар учун замонавий йўл танламас автотранспортларда экстремал жип-тур ташкил этилмоқда. Орол денгизи бўйида жойлашган ўтовлар мажмуаси ҳам туристларни бефарқ қолдирмайди. Шу билан бирга маҳаллий аҳолининг Орол денгизи билан чамбарчас боғлиқ бўлган ўтмиши, урф-одатлари ва бугунги кунда ҳам сақланиб қолган турмуш тарзини ифодалашга қаратилган этнотуризм ривожига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Масалан, “Балиқчилар” уй-музейи, “Орол денгизи тарихи” музейи, “Хунармандлар хиёбони” каби масканлар Мўйноқ халқининг урф-одатлари, турмуш тарзи ҳақида туристларда яхлит тасаввур уйғотади [Туризм иктисодий ривожланиш драйвери].

Маълумки, бир неча йиллардан буён ўтказиб келинаётган “Uzbekistan Ethno Games”, “Youth Tourism”, “Баҳодирлар ўйини” ҳамда “Этнотуризм ва этносport: хориж тажрибаси ва ривожланиш истиқболлари” каби йирик тадбирлар мамлакат туризм салоҳиятини янада ошириш, хорижий туристлар ташрифини кўпайтиришга қаратилган. Шунингдек, етакчи хориж давлатлари билан ҳамкорликни кенг йўлга

кўйишни мақсад қилган. [Марказий Осиё экспертлари этнотуризмни ривожлантириш ...]

Истикболда “Кўхна тарих дурдоналари” миллий дастури доирасида туристларни ўзига жалб қиладиган маданий мерос объектлари сони 800 тадан 2,5 мингтага” етказилиши, “745 та маданий мерос объекти реставрация қилинади, 20 та меъморий ёдгорликда “очик осмон остидаги музей”лар ташкил этилиши” [Ўзбекистон Президенти Бутунжаҳон туризм ташкилоти] мақсад қилинган.

Юқорида келтирилган маълумотлардан шундай хулоса қилиш мумкинки, Ўзбекистонинг ҳар бир вилояти этнотуризм учун ўзига хос салоҳиятга эга. Асосий масала – барча имконият ва ресурсларни ишга солишдан иборат. Шу билан бирга, дунё миқёсида этнотуризм билан боғлиқ тажрибаларни ўрганиб, мамлакатимизда этнотуризмни янада муваффақиятли ривожлантириш учун яна қуйидаги вазифаларни ҳал этиш зарур:

- этнотуризм индустриясини шакллантириш учун махсус қонунлар ва уларнинг ҳуқуқий механизмини ишлаб чиқиш;
- этнотуризм соҳасида фан, таълим ва амалиётнинг назарий асосларини яратиш;
- этнотуризм орқали маҳаллий аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш масалаларини ҳал этиш;
- этнотуризм бўйича мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш;
- этнотуристтик объектларни комплекс баҳолаш ва уларнинг кадастрини юритиш;
- этнотуризм бўйича мониторинг олиб бориш ва истикболларини белгилаш;
- бошқа мамлакатлар ва жаҳон ҳамжамиятининг этнотуризм соҳасидаги тактик режалари, стратегик дастурлари ва тадбирларини ўрганиш ва ҳақ.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В. Бабкин. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2008 // <https://geo.tsu.ru/content/faculty/structure/chair/tourism> (Мурожаат санаси: 12.03.24)
2. Балаганская М. Ю. Роль этнокультурного компонента в формировании туристического продукта // https://tourlib.net/books_tourism/balaganskaya21.htm (Мурожаат санаси: 20.03.24)
3. Бутузов А.Г. Этнокультурный туризм. – М.: КНОРУС, 2017.
4. Воскресенский В.Ю. Международный туризм. – М.: Юнити-Дана, 2007.
5. Марказий Осиё экспертлари этнотуризмни ривожлантириш истикболларини муҳокама қилди // <https://sputniknews.uz/20220805/markaziy-osiyo-ekspertlari-etnoturizmni-ri> (Мурожаат санаси: 19.03.24)
6. Пресняков В.Н. Народные промыслы республики Мордовия и этнический туризм// География и туризм. Сборник научных трудов. – Пермь, 2010. – С. 156 – 166.

7. Сундуев Ч.Б., Хышектеуева Л.В. Этнотуризм как одно из направлений культурного- познавательного туризма // <https://cyberleninka.ru/article/n/> (Мурожаат санаси: 11.03.24)
8. Трофимов Е.Н. Социальный туризм – необходимая потребность для жителей Москвы и России// Социально-оздоровительный туризм как основа реализации социальной политики государства в целях устойчивого социально-экономического города Москвы: материалы Круглого стола. – М.: Логос, 2014.
9. Туризм иктисодий ривожланиш драйвери // <https://qqtongi.uz/4591> (Мурожаат санаси: 9.03.24)
10. Этнографический музей под открытым небом// <https://works.doklad.ru/view/hsvXATALUZM/> (Мурожаат санаси: 12.03.24)
11. Этнотуризм нима бу? // <https://agroturizm.uz/uz/habarlar/470> (Мурожаат санаси: 19.03.24)
12. Этнотуризм в Узбекистане // <https://novayaepoxa.com/yetnoturizm-v-uzbekistane> (Мурожаат санаси: 18.03.24)
13. Ўзбекистон Президенти Бутунжаҳон туризм ташкилоти Бош Ассамблеясининг 25-сессиясида қатор муҳим ташаббусларни илгари сурди // <https://president.uz/uz/lists/view/6764> (Мурожаат санаси: 9.03.24)
14. <https://lex.uz/docs> (Мурожаат санаси: 15.03.24)
15. Majidov, R. R., Boqiyev, F. H., Raximov, D. R., Saydaxmadov, A. V., Soliyev, I. S., & Abduqodirov, D. S. (2023). JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI DARS MASHG 'ULOTLARINI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USULLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(1), 28-32.
16. Boqiyev, F. (2024). MASSAJ VA GIMNASTIKA MASHQLARI ORQALI REFLEKTOR HARAKATLAR VA "HARAKAT XOTIRASI" NI TAKOMILLASHTIRISH. SPORT VA XORIJIY TILLAR INTEGRATSIYASINING AMALGA OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI, 1(1), 365-369.
17. Fazliddin, B. (2024). BO 'LAJAK JISMONIY MADANIYAT O 'QITUVCHILARINI TURISTIK FAOLIYATGA TAYYORLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. Research and implementation, 2(4), 142-146.
18. Kurbonali, S., & Umarali, Y. (2023). AGE-SPECIFIC CHARACTERISTICS OF PHYSICAL FITNESS OF COLLEGE STUDENTS. Conferencea, 188-191.
19. Мамажонов, Н., Хамракулов, Р. А., Хайдаралиев, Х., Хасанов, А., Бобожонов, Н., & Усмонов, З. КБК: 751 M23 Ташкилий кумита.